

UNDERVISNINGSSOPPLEGG TIL

KORSET OG SOMMERFUGLEN

En bok om symboler

Tekst: Kristin Molland Norderval Illustrasjoner: Bjørk Bjarkadottir

Dette er et hefte med konkrete tips og ideer til hvordan du kan bruke boka *Korset og sommerfuglen* i skolens undervisning. Boka og undervisningsopplegget passer best for 3.-6.trinn.



OM BOKA

Korset og sommerfuglen inviterer barna med på en morsom og alvorlig reise i kristne symboler og tegn. Boka tar barna med til gravplasser og katakomber. De får høre horrible historier, delta på hemmelige møter og oppdage skjulte tegn og symboler. Boka er fargerik og gjør lærestoffet lett tilgjengelig.

Hvordan bruke boka

Denne boka tar opp temaet tegn og symboler på en enkel måte. Boka passer fint til å bla i, eller den leses i sin helhet. Boka kan inspirere til å finne ut mer om tegn og symboler. Boka kan være fin å ha i skolebiblioteket. Boka kan også brukes i et skole-kirke-/samarbeid.

Symboler er et høyaktuelt tema. I dagens flerkulturelle samfunn blir vi eksponert for forskjellige tegn og symboler. Hva symboliserer egentlig sommerfuglen, og hvordan skal vi forstå symbolikken bak en fisk?

Å arbeide med tegn og symboler kan være et tverrfaglig tema som går over en lengre periode. Boka har nok stoff i seg til å gi tips og ideer til flere skoletimer.

Dersom du bare har to timer til rådighet, kan du lese eller gjentelle boka i bolker og samtale med elevene underveis. Da kan en dobbelttime i KRLE og samfunnsfag passe fint.

I følge generell del i læreplanen skal elevene bli kjent med kulturarven og religionenes estetikk. Ny overordnet del (vedtatt 01.09.17) vektlegger også dette. I følge kompetansemålene passer boken best til barnetrinnet, vi vil anbefale 3.- 6.trinn.

SKOLENS LÆREPLAN

Hva sier skolens læreplan om arbeid med tegn og symboler?

Generell del peker på at oppdragelsen skal gi innsyn i kulturarven. I kristendommen er det mye bruk av symboler, i kunst og arkitektur i kirkerommet, på kirkegården, men også i språket. Hva symboliserer egentlig et hjerte i kristen tradisjon? Og hva symboliserer sirkelen?

Emnet passer særlig inn i KRLE og samfunnsfag. Ønsker læreren å lage et større tverrfaglig prosjekt, kan emnet tas særlig inn i faget kunst og handverk. Elevene kan for eksempel besøke stedets kirke og få inspirasjon til selv å tegne, forme og male med utgangspunkt i symboler.



Et kjent hodeplagg som sikhene bruker er turbanen. Men visste du at en sikh gjerne også bruker et armbånd?



Korset er et av de mest kjente kristne symbolene. Mange bruker kors som smykker. Da forteller de at de kjenner den kristne kulturen, at de tilhører den på en eller annen måte. Kanskje sier korset også noe om hva de tror og håper på.

Noen aktuelle kompetansemål

KRLE

Etter 4. årstrinn

- beskrive lokale kirker, finne spor av kristendommens historie i lokalmiljøet og i distriktet og presentere funnene på ulike måter
- samtale om kristendom og hvordan religiøs praksis kommer til uttrykk gjennom leveregler, bønn, dåp, gudstjeneste og høytider
- gjenkjenne kunst og gjøre bruk av estetiske uttrykk knyttet til kristendommen, jødedom, islam, hinduisme, buddhisme og humanismen.
- samtale om familieskikker i hverdag og høytid på tvers av religioner og livssyn

Etter 7. årstrinn

- forklare kristen tidsregning og kirkeårets gang, beskrive kristne høytider og sentrale ritualer
- beskrive kirkebygget og andre kristne gudshus og reflektere over deres betydning og bruk, og nytte digitale verktøy til å søke informasjon og lage presentasjoner

SAMFUNNSFAG

Etter 7. årstrinn

- Gi eksempler på ulike kulturelle symbol og gjøre rede for hva vi mener med begrepene identitet og kultur

KUNST OG HÅNDVERK

Etter 4. årstrinn

- Identifisere og samtale om bruk av symbolfarger
- Eksperimentere med enkle geometriske former i konstruksjon og som dekorative formelementer
- Bruke originalkunst i skolens nærmiljø som utgangspunkt for egne bilder og skulpturer
- Tegne hus og rom sett ovenfra, rett forfra og rett fra siden

Etter 7. årstrinn

- Samtale om opplevelse av hvordan kunstnere har benyttet form, lys og skygge, og bruke dette i eget arbeid med bilde og skulptur
- Beskrive særtrekk ved bygninger i nærmiljøet og sammenligne med nasjonale og internasjonale stilretninger

LES OG SAMTAL OM BOKA

Læringsmål

- Få kunnskaper om hva symboler er og hvordan vi bruker dem i en flerkulturell verden
- Lære om hvordan de første kristne symbolene ble til
- Få kunnskaper om symboler som blir misbrukt
- Få kunnskaper om noen symboler som brukes på gravlunder
- Bli kjent med symbolene i kirkerommet
- Lære noe om symbolene som brukes til jul, påske og pinse.
- Få vite noe om kroppsspråk og symboler.
- Lære om tallenes symbolikk i kristendommen

Kapittel 1. Hvem er vi?

Vi lever i en tid hvor vi er omgitt av svært mange symboler og tegn. Mennesker bærer klær, smykker, hodeplagg og andre ting som sier noe viktig om hvem vi er. Tegn og symboler forteller om hvor vi har røttene våre, hvilken kultur vi tilhører og hva vi tror på. Data og mobiltelefoner gir oss stadig nye symboler og tegn å forholde oss til. Vi kommuniserer mye med emoticons og smileys. Barn og unge får dette intuitivt inn i sin hverdag.



Samtal med barna:

- Hva er et tegn og hva er et symbol?
- Hvilke tegn og symboler kjenner barna til? (Trafikkskilt, skilt på tog/buss-stasjonen og på flyplassen. Tegn på byggeplasser,

forbudt-skilt som gjelder fare. Skilt med gjenvinning av emballasje, vaskemerking av klær, giftmerker. Opplysninger om butikker, museer, severdigheter, kommunevåpner, bilmerker, sport, tro og politikk).

- Se på bildene i kap. 1. Hva er tegn og hva er symboler her?

Kapittel 2. Tro, håp og kjærlighet

Samtaler om død og gravlunder kan være vanskelig for noen barn. Det kan være en fordel å kjenne litt til barnas bakgrunn når tema tas opp i klassen. Dette kapitlet er en god forberedelse til et besøk på en gravlund i nærheten av skolen.

Samtal med barna:

- Se på side 12 og 13 i boka. Hvilke symboler og gravvinnskriker finner vi der, og hva uttrykker de ulike symbolene?
- Symbolene og ordene på gravsteinen sier noe om den døde, men også noe om de levende som minnes den døde. Hvorfor er det slik?
- Nye gravlunder og gravplasser er ofte fler-religiøse. Fortell barna om lissynsnøytrale symboler, som blomst, fugl, livssirkel, fjell og snøkrystaller. Hva sier dette om samfunnet vårt i dag?



Kapittel 3 og 4. Startet det hele med en fisk?

Kristendommen spredte seg raskt rundt Middelhavet i de første århundrene etter at Jesus døde. Men kristendommen var lenge forbudt i det romerske riket, så de første kristne møttes i hemmelighet, gjerne i hjemmene hos hverandre, derav de første huskirkene. Symboler ble tidlig tatt i bruk hos de første kristne, og fisken ble tidlig et hemmelig tegn mellom de kristne. Soloppgangen, duen, ankeret, palmegreiner og druer ble viktige symboler for de første kristne.

Samtal med barna:

- Hvilke symboler var viktige for de første kristne?
- Hvorfor ble fisken et viktig symbol?
- Fortell om katakombene som stedet for den første kristne kunsten og symbolene.
- Hva betyr tegnet (Kristogrammet) med de greske bokstavene X og P?
- På hvilken måte fikk keiser Konstantin for utbredelsen av kristendommen i det romerske riket?

Kapittel 5. Når symboler blir farlige

Noen ganger blir symboler misbrukt. Et symbol kan bli både hatet og foraktet. De fleste bærer symboler fordi de selv ønsker det, et hjerte eller et kors om halsen for eksempel. Noen ganger blir mennesker diskriminert og krenket ved at de tvinges til å bære et symbol på en bestemt måte.

Samtal med barna:

- Hvordan ble Davidstjernen misbrukt under andre verdenskrig?
- Hvordan ble nazisymbolet brukt og brukes det fortsatt?
- Hva mener vi med at noen symboler er «farlige»?
- Hva står nun tegnet for og hvordan blir folk forfulgt i dag?



Kapittel 6. Symboler året rundt

Et år i kirken er en reise i farger. Et kirkeår begynner første søndag i advent, og er like langt som et vanlig kalenderår. De viktigste høytidene i kirkeåret er jul, påske og pinse.

Samtal med barna:

- Hvordan kan vi si at et år i kirken er en reise i farger?
- Hvilke farger brukes i kirken?
- Hva forbinder du med faste?
- Hva er en primstav?
- Hvilke symboler brukes til jul, påske og pinse?

Kapittel 7. Kropp, tall og andre symboler

Vi kan lage symboler med kroppen, enten med noe vi gjør eller med det vi sier og gjør. Når presten lyser velsignelsen bruker hun tre fingre. Det er fordi Gud er treenig: Gud, Jesus Kristus og Den hellige ånd.

Samtal med barna:

- Kors på halsen, jugekors og bank i bordet. Hva betyr dette?
- Hvorfor folder noen hender når de ber? Hvordan ber man i ulike religioner?
- Hva betyr V tegnet?
- Hva symbolisere tallene i kristendommen?

Kapittel 8. Hånden i skyen og korset

Korset har blitt det viktigste symbolet i kristendommen. Det finnes over 400 ulike korsformer. Korset viser både til død og liv, og at livet vinner over døden.

Samtal med barna:

- Se på side 40 og 41. Hvilke symboler finner du og hva betyr de?
- Hvorfor er korset det viktigste symbolet i kristendommen?
- Hva symboliserer en hånd gjennom en sky?
- Se på de ulike korsene på side 42 og 43. Undervis om de ulike korsene, men fortell også om hva alle korsene har til felles.
- Gå på symboljakt på side 44 og 45. Hvilke symbol finner du? Finn ut hva symbolene betyr.



Forslag til oppgaver

- 1 La barna bli symboldetektiver.** Ta en tur i nærområdet på jakt etter tegn og symboler. Tegn og/eller skriv de ned. Hvor finner vi dem? Hvilke tegn og symboler finner de? Hva betyr de?
- 2 Besøk en kirke. La barna bli symboldetektiver.** Besøk en kirke i nærheten og gå på oppdagelsesferd. Det er en fordel om du selv har gjort deg kjent med hva som finnes av symboler i kirkerommet på forhånd. Kirkens ansatte tar som regel gjerne imot besøk av skoleklasser og er en ressurs for skolen når det gjelder tegn og symboler i kirkerommet. Se på rommet, form, symboler, kunsten og kirketekstiler. La barn få tegne, ta bilder og/eller male fra besøket.
- 3 Undersøk på nettet i aviser eller hos et byrå.** Besøk et begravelsesbyrå for å se og høre om hvilke symboler folk velger. Du kan også la barna se på nettet eller lete i en avis.
- 4 Besøk gravlunden.** Gjør dere kjent med gravlunder i nærheten av skolen. Bli kjent med utformingen av gravlunden, graver som utmerker seg spesielt, finn ut av hvilke symboler som er i bruk på gravsteinene.
- 5 Lag en collage.** Lag et kunstprosjekt/verksted ut av arbeidet med symboler. Dere kan for eksempel lage en collage (et stort bilde), der barna maler ulike symboler på et stort lerret. Eller hver enkelt maler sitt eget bilde på et mindre lerret.
- 6 Mal et alterbilde.** Etter et besøk i den lokale kirken kan elevene få i oppgave å tegne og male sitt eget alterbilde. Samtal gjerne om hvilke symbol vil de ta med, og hvorfor. Hør om med kirken om det er mulig å lage en utstilling av alterbildene i sakristiet eller i kirkerommet.
- 7 Lag et våpenskjold!** Heraldikken (læren om våpenskjold) utgjør en kompleks og rik tradisjon for bruk av symboler. Materiale- ne til et våpenskjold kan være treplater, papp og striestoff. Lag sjablonger av papp som mønstre på forhånd. Det går an å bruke forskjellige sorter maling.

Litteratur

- Skottene, Ragnar. 2012. *Kristne symboler*. Oslo: Verbum
- Schøien, Kristin Solli. 2003. *En kurv til min dotter*. Oslo: Avenir
- Molland, Vera. 1997. *Helg og høytid. Kirkeåret i hjem, skole og barnehage*. Oslo: Luther
- Holm, Dagny. 2012. *Tegn og symboler*. Oslo: Gyldendal

Utgitt av IKO–Kirkelig pedagogisk senter. 2017.